

Dr. sc. Marija Bečić

Viša asistentica
Sveučilište u Dubrovniku
Odjel za ekonomiju i poslovnu ekonomiju
E-mail: marija.becic@unidu.hr

Dr. sc. Dasen Jasprica

Predstojnik
Hrvatski zavod za zapošljavanje
Područni ured Dubrovnik
E-mail: dasen.jasprica@hzz.hr

PRIJELAZ IZ OBRAZOVANJA U SVIJET RADA U DUBROVAČKO-NERETVANSKOJ ŽUPANIJI

UDK / UDC: 331.5-053.6(497.584)

JEL klasifikacija / JEL classification: E24, J21, J64

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 30. rujna 2015. / September 30, 2015

Prihvaćeno za tisak / Accepted for publishing: 7. prosinca 2015. / December 7, 2015

Sažetak

U analizi uloge mladih na tržištu rada ključno je razumijevanje procesa prelaska iz obrazovnog procesa u svijet rada koje obuhvaća razdoblje od završetka formalnog obrazovanja do ulaska u radni odnos. Dosadašnja istraživanja pokazuju kako su mladi izrazito rizična skupina sa stajališta nezaposlenosti, osobito u krizama. Cilj ovog rada jest ispitati specifičnosti lokalnog tržišta rada za mlade te analizirati prijelaz iz svijeta obrazovanja u svijet rada u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. U istraživanju su korišteni podaci o nezaposlenima i zapošljavanju dobiveni od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za razdoblje 2008. – 2014. te statistička analiza „preživljavanja“ kako bi se ispitale odrednice pronalaska zaposlenja u mladim Dubrovačko-neretvanske županije. Rezultati istraživanja potvrđuju prijašnja istraživanja o važnosti razine obrazovanja pri pronalasku zaposlenja. Osim toga, mladi koji imaju radno iskustvo brže se zapošljavanju od pojedinaca koji su tek završili školovanje. U usporedbi s ostalim dijelovima Županije, manja je vjerojatnost dugotrajne nezaposlenosti mladih na području Ispostave Dubrovnik, nego u drugim dijelovima Županije. Na kraju, rezultati pokazuju kako je veća vjerojatnost da žene nešto brže pronađu posao nego muškarci.

Ključne riječi: tržište rada mladih, nezaposlenost, zapošljavanje, Dubrovačko-neretvanska županija, analiza „preživljavanja“.

1. UVOD

Problematika tržišta rada mladih aktualna je tema koja se intenzivno analizira u ekonomskoj literaturi. Jedan od stajališta mikroekonomske analize tržišta rada mladih¹ jest istraživanje specifičnosti prijelaza iz obrazovanja na tržište rada (Ryan, 2001.; Kogan i Schubert, 2003.; Quintini i Manfredi, 2009.) što je i predmet istraživanja ovog rada. Kraj obrazovanja i prijelaz pojedinca u aktivnu radnu snagu važan je proces kako na individualnoj, tako i na društvenoj razini (Finnie, 2004.), a obuhvaća razdoblje od završetka formalnog obrazovanja do ulaska u radni odnos. Ulazak na tržište rada povezan je s određenom razinom neizvjesnosti i proces u kojem se znanje, stečeno tijekom obrazovanja, počinje primjenjivati u praksi. Osim toga, to je proces u kojem pojedinci počinju graditi svoje profesionalne karijere suočavajući se s nizom važnih odluka kao što su odabir načina na koji se nositi s prilikama i ograničenjima na tržištu rada, odabir željenog posla ili ulazak u daljnje obrazovanje itd.. Donošenje ovakvih odluka ima dugoročne posljedice kako u profesionalnom, tako i privatnom životu, a traženje adekvatnog zaposlenja često se opisuje kao dug i trnovit put koji se uvelike promijenio u odnosu na generacije u prošlosti (Ryan, 2001.; Koilias i sur., 2011.). Raznovrsni pokušaji izgradnje određene pozicije na tržištu rada te velike životne promjene mogu činiti ovaj proces jednim od najturbulentnijih razdoblja u životu pojedinca.

Razumijevanje procesa prelaska iz obrazovanja u rad središnje je u svakoj analizi postignuća i uloge mladih na tržištu rada, a obuhvaća pitanja koje se odnose na obrazovanje i zapošljavanje, npr.: uključuje li pronalazak zaposlenja ponavljajuća razdoblja nezaposlenosti i/ili neaktivnosti; ima li nezaposlenost loš utjecaj na mlade; do koje granice prijelaz iz obrazovanja u radni odnos određuje budući tijek profesionalne karijere i sl.. Međutim, ekonomska istraživanja usmjerena na analizu prijelaza iz obrazovanja u svijet rada najčešće su vezana uz analizu pokazatelja tržišta rada za mlade pa se kroz stopu zaposlenosti, stopu nezaposlenosti te prosječno trajanje pronalaska posla analizira trenutačni položaj mladih na tržištu. Ipak, treba imati na umu kako se navedenim pokazateljima može dobiti statički uvid u stanje mladih na tržištu rada, ali ne i uvid u složeni proces te dinamiku prelaska iz obrazovanja u svijet rada.

U Hrvatskoj se bilježi visoka stopa nezaposlenosti mladih, a takav trend nije zaobišao ni Dubrovačko-neretvansku županiju. U razdoblju ekonomske krize od 2008. do 2014., u Dubrovačko-neretvanskoj je županiji udio mladih među nezaposlenima konstantno rastao te je s 29% u 2008. dosegao 40% u 2013. te nešto manje od 38% u 2014. godini. Uzimajući u obzir gorući problem

¹Prema definiciji Ujedinjenih naroda kategorija „mladi“ obuhvaća pojedince u dobi od 15 do 24 godine (United Nations, 1998.). U praksi i istraživanjima, mladi često obuhvaćaju i pojedince u dobi do 29 pa definicije mladih variraju, ovisno o kulturnim, institucionalnim i političkim čimbenicima. U ovom radu kategorija „mladi“ obuhvaća pojedince od 15 do 29 godina starosti (uključujući 29. godinu).

nezaposlenosti mladih kako na državnoj, tako i na lokalnoj razini, cilj ovog rada je ispitati specifičnosti lokalnog tržišta rada za mlade te analizirati prijelaz iz svijeta obrazovanja u svijet rada u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (DNŽ). Rad se sastoji od šest dijelova. Nakon uvoda izložen je pregled dosadašnjih istraživanja, nakon čega su analizirana obilježja tržišta rada mladih Dubrovačko-neretvanske županije. U četvrtom dijelu opisani su uzorak i metodologija istraživanja, iza čega slijedi analiza i diskusija rezultata istraživanja. Rad završava zaključnim razmatranjima.

2. PREGLED LITERATURE

Kako bi donijeli svoje odluke o zapošljavanju, pojedinci, ali i poslodavci procjenjuju situaciju sa svoga specifičnog stajališta, u svjetlu svojih potreba i zahtjeva, što implicira kako je zapošljavanje rezultat elemenata kako ponude, tako i potražnje za radom. Ulazak na tržište rada proces je čija dva stajališta posebice dolaze u fokus: brzina pronalaska prvog zaposlenja te stabilnost istog. Općenito, pojedinci koji tek ulaze na tržište smatraju se rizičnom skupinom s povećanom vjerojatnošću ulaska u nezaposlenost te iznadprosječnom stopom promjene poslova (Quintini, Martin i Martin, 2007.; Quintini i Manfredi, 2009.; Caliendo, Kunn i Schmidt, 2011.).

Brzina pronalaska posla uključuje analizu trajanja nezaposlenosti nakon završenoga školovanja. Istraživanja pozicije mladih na tržištu rada razvijenih zemalja pokazuju kako postoji stalan i visok udio mladih koji se suočavaju s dugotrajnom nezaposlenošću pri prelasku iz škole na tržište rada, što posebice dolazi do izražaja u nepovoljnim gospodarskim uvjetima. Demidova i Signorelli (2010.) i Verick (2011.) nalaze kako je zapošljavanje mladih pod velikim utjecajem ekonomskih kretanja te kako su posljedice krize ozbiljnije za mladu, nego za stariju populaciju. Službene statistike potvrđuju navedene nalaze budući da su se, od početka velike recesije, svi pokazatelji prelaska iz obrazovanja u svijet rada pogoršali, kako u Europi tako i u Republici Hrvatskoj. Tako se, prema podacima Eurostata, stopa nezaposlenosti mladih u dobi od 15 do 24 u RH povećala s 26,6% u prvom kvartalu 2008. na 50,1% u posljednjem kvartalu 2014., dok je u istom razdoblju narasla i stopa nezaposlenosti pojedinaca u dobnoj kategoriji od 25 do 29 s 8,8% na 15,5%. Bell i Blanchflower (2011.) objašnjavaju kako su rapidno rastuće stope nezaposlenosti mladih u krizi posljedica „last-in first-out“ pravila pri zapošljavanju što pogađa pojedince koji tek ulaze na tržište rada. Naime, mladi su obično oni koji su posljednje zaposleni u poduzećima, a ako dolazi do otkaza, prvi koji se otpuštaju.

Općenito, nekoliko je objašnjenja visoke nezaposlenosti mladih (Jousten i sur., 2010.). Jedno od objašnjenja jest neusklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada dok najčešće objašnjenje slijedi iz teorije ljudskoga kapitala (Schultz, 1961.; Becker, 1964.; Mincer, 1974.) prema kojoj mladi teško pronalaze posao zbog nedostatka specifičnih komponenti ljudskoga kapitala proizišlog iz nedostatka iskustva i specifičnih znanja. Posljedica početne

nezaposlenosti je rast rizika od prelaska u dugotrajnu nezaposlenost. Naime, što duže traje nezaposlenost, to su i veće negativne posljedice na produktivnost pojedinca, a što je niža kvalifikacija pojedinca, veća je i vjerojatnost da posljedice duže traju (OECD, 2012.). Quintini, Martin, i Martin (2007.) te Caliendo, Kunn i Schmidt (2011.) također pokazuju kako je problem dugotrajne nezaposlenosti naglašen za pojedince s nižim razinama obrazovanja, a da je obrazovanje ključni čimbenik koji razlikuje dobitnike od gubitnika u procesu ulaska u svijet rada pokazuju i Matković (2011.) za Hrvatsku.

Ipak treba imati na umu to da, iako se mladi visokoobrazovani pojedinci brže zapošljavaju od svojih manje obrazovanih kolega, u njih se bilježe visoke stope obrazovne neusklađenosti², odnosno preobrazovanosti (McGuinness, 2006.; Sattinger, 2012.; Caroleo i Pastore, 2015.). Ovo jednostavno može značiti da mladi radnici, koji moraju proći proces prilagođavanja na tržištu rada, trebaju više obrazovanja nego što to radno mjesto zahtijeva pri prvom zapošljavanju kako bi kompenzirali nedostatak iskustva. Da ovakav poremećaj vertikalne obrazovne neusklađenosti postoji u Hrvatskoj te da je naglašeniji u mlađoj populaciji pokazuju Matković (2011.), Bečić (2014.) te Mrnjavac i Bečić (2014.).

Istraživanja također pokazuju kako postoje neke osobne karakteristike koje mogu imati utjecaja pri pronalasku prvog zaposlenja. Kostoglou sur. (2011.) pokazuje kako je zapošljavanje povezano sa spolom i završenim poslijediplomskim studijem pa tako muškarci s poslijediplomskim studijem imaju veću vjerojatnost pronalaska posla. Autor također pokazuje kako spol, uspjeh studiranja, godine i smjer signifikantno utječu na odluku o samozapošljavanju.

Drugo stajalište prijelaza iz škole u svijet rada jest (ne)stabilnost poslova koja stvara rizik od novog ulaska u nezaposlenost ili se reflektira čestim mijenjanjem poslova, ovisno o prilikama i specifičnostima na tržištu rada (Van der Heijden 2002.; Kostoglou i sur., 2011.). Matković (2011.) pokazuje kako je u Hrvatskoj privremeno zapošljavanje izuzetno učestalo na početku karijere pa je najčešći način zapošljavanja mladih upravo ugovor o radu na određeno vrijeme.

Osim toga, ponašanje na tržištu rada ograničeno je i institucionalnim kontekstom gospodarstava pa se razlikuje i ponašanje pri traženju zaposlenja te prijelaz iz obrazovanja u svijet rada u različitim državama (Coates i Edwards 2011.). Bassanini i Duval (2006.) pokazuju kako je zapošljavanje mlade populacije pod negativnim utjecajem institucionalnih elemenata te određenih politika na tržišta rada, kao što su strogost zakona o zaštiti zaposlenja, „velikodušnost“ naknada za nezaposlene ili porezni klin.

² Obrazovna neusklađenost može se promatrati kao vertikalna i horizontalna neusklađenost (Sattinger, 2012.). Vertikalna neusklađenost podrazumijeva nepodudaranje razine obrazovanja koju pojedinac posjeduje s razinom potrebnom da bi se posao obavljao. Horizontalna neusklađenost nastaje kad pojedinci prihvaćaju poslove u djelatnostima, odnosno na područjima koje nije u skladu s područjem obrazovanja koje imaju.

3. OBILJEŽJA TRŽIŠTA RADA MLADIH DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE

Kada je riječ o tržištu rada neke zemlje, regije, grada ili općine, očekuje se da se u tom slučaju primarno promatraju kretanje i promjene u radnoj snazi na određenom području. Promatra li se stanovništvo u dobi iznad 15 i ispod 65 godina, tada se dobije radno aktivno stanovništvo. Ako pak od aktivnog stanovništva izuzmemo one koji iz određenih razloga ne mogu raditi niti prihvatiti zaposlenje pa su zbog toga u statusu nezaposlenosti, dobijemo radnu snagu. Dakle radnu snagu čini onaj dio stanovništva od 15 do 65 godina koji je zaposlen i onaj koji je nezaposlen, ali aktivno traži zaposlenje (jedna od opcija je i prijava na Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ³)). Inače, prema važećem zakonodavstvu Republike Hrvatske smatra se da je nezaposlena osoba ona osoba u dobi između 15 i 65 godina života koja je sposobna ili djelomično sposobna za rad, nije u radnom odnosu, aktivno traži posao i raspoloživa je za rad (Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti – N.N.153/13). Temeljni makroekonomski pokazatelj koji govori o odnosima na tržištu rada jest stopa nezaposlenosti koja se prikazuje kao kvocijent između broja nezaposlenih i radne snage, a iskazuje se u postotnim poenima.

Kako bi izvršili što kvalitetniju analizu stvarnih kretanja na tržištu rada najjužnije hrvatske županije, autori su odlučili u istraživanju se koristiti pokazateljima koji se odnose na posljednje sedmogodišnje razdoblje 2008.–2014., ujedno i razdoblje recesije, nastojeći pritom da vremenski odmak od nastajanja do analize podataka bude što je moguće kraći, a rezultati istraživanja što relevantniji.

Ako se promatraju kretanja na tržištu rada u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u posljednjemu sedmogodišnjem razdoblju 2008.–2014. god. uočavaju se određene pojave koje su vidljive iz sljedeće Tablice 1.⁴

³ U Republici Hrvatskoj Hrvatski zavod za zapošljavanje obavlja ulogu centralne javne službe za posredovanje pri zapošljavanju i osiguranje materijalnih prava nezaposlenih. Funkcionalno i organizacijski djeluje preko Središnjeg ureda u Zagrebu, 5 regionalnih i 17 područnih ureda u sjedištu županija te 99 ispostava u sjedištima većih gradova, odnosno centara lokalne samouprave.

⁴ Za prikaz kretanja nezaposlenosti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji korišteni su podaci iz statističkih publikacija Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, i to Mjesečni statistički bilteni (RH i DNŽ) te Mjesečna izvješća o stanju na tržištu rada Dubrovačko-neretvanske županije.

Tablica 1.

Kretanja na tržištu rada DNŽ u razdoblju od 2008. do 2014. godine

Stanje 31.12.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Prosječan broj nezaposlenih	6.112	6.686	7.459	7.341	7.579	8.025	8.150
Verižni indeks	86,9	109,4	111,6	98,4	103,2	105,9	101,6
Zaposleni s evidencije	4.168	3.980	4.852	5.834	6.285	7.114	7.868
Broj nezaposlenih žena	4.033	4.684	4.664	4.621	4.883	5.108	5.046
Stopa nezaposlenosti	13,1%	15,9%	17,1%	17,1%	18,6%	20%	19,6%
Prvi put traže posao	620	603	670	702	785	844	863
Novoprijavljeni na evidenciju	5.848	8.075	8.489	9.422	10.213	10.610	10.828

Izvor: HZZ-PU Dubrovnik, istraživanje autora

U promatranom razdoblju na evidenciji nezaposlenih Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područnog ureda Dubrovnik prosječno je bilo 7.336 nezaposlenih osoba, dok je nezaposlenost u Dubrovačko-neretvanskoj županiji rasla po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,5%, s time što je u 2008. i 2011. zabilježen negativan rast nezaposlenosti, odnosno zabilježen je pad u odnosu na prethodnu godinu.

Među nezaposlenim osobama bilo je evidentirano prosječno 4.179 žena, što je značilo udio od 57% u odnosu na 43% koliko je iznosila prosječna zastupljenost muškaraca.

Stopa je nezaposlenosti u istom razdoblju rasla po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,1%, s time što je 2014. godina bila izuzetak u odnosu na ostale, budući da je stopa nezaposlenosti te godine u odnosu na prethodnu bila niža za 0,4%. Među nezaposlenim je osobama bilo prosječno 727 onih bez prethodnoga radnog iskustva, koji su čekali na prvo zaposlenje. Kretanje broja ove populacije nezaposlenih koju pretežno sačinjavaju mladi u dobnim skupinama od 15 do 29 godina starosti, koji se radi pronalaska prvog zaposlenja nakon završenoga srednjoškolskoga ili visokoškolskog obrazovanja prijavljuju na evidenciju Zavoda za zapošljavanje, u promatranom sedmogodišnjem razdoblju rastao je po prosječnoj godišnjoj stopi od 5,6%.

Ukoliko se u istom vremenskom razdoblju promatra zapošljavanje s evidencije HZZ-a, vidljivo je da se u tome sedmogodišnjem razdoblju u svijet rada uključio ukupno 40.101 nezaposleni. Od ukupnog se zapošljavanja oko 96% odnosilo na zapošljavanje na određeno vrijeme, dok je svega 4% nezaposlenih dobilo ugovore o radu na neodređeno vrijeme. Zapošljavanje je inače iskazivalo pozitivan trend i sukladno rastu po stopi od 5,6% godišnje prosječno su se zapošljavale 6.684 osobe s evidencije nezaposlenih.

Mladi u dobi od 15 do 29 godina starosti najbrojnija su dobna skupina među nezaposlenima evidentiranim u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje – Područnom uredu Dubrovnik, a njihovo se kretanje u vremenskom razdoblju 2008. – 2014. može pratiti u sljedećem tabličnom prikazu.

Tablica 2.

Kretanje nezaposlenosti mladih u DNŽ 2008. – 2014.

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Muškarci	772	1.216	1.317	1.411	1.592	1.687	1.574
Žene	1.001	1.341	1.325	1.394	1.563	1.591	1.528
Ukupno	1.773	2.557	2.642	2.805	3.155	3.278	3.102

Izvor: HZZ-PU Dubrovnik

Analiza kretanja mlade nezaposlene populacije u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u dobnoj skupini od 15 do 29 godina pokazuje da je ona u promatranom razdoblju 2008.–2014. rasla po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od 10,8%. Najveći rast od 44,2% zabilježen je u 2009. godini u odnosu na prethodnu 2008., što korespondira s početnom godinom gospodarske krize u Hrvatskoj i u ovom dijelu Europe. Posljednje se referentne godine 2014. nezaposlenost mladih smanjila za 5,4% u odnosu na isto razdoblje 2013. godine, što predstavlja ohrabrujući pokazatelj.

Zanimljivo je promatrati kretanje nezaposlenosti u mladima od 15 do 29 godina starosti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.⁵ Nezaposlenost je mladih od 15 do 29 godina u razdoblju od 2008. do 2014. godine rasla po prosječnoj godišnjoj stopi od 23,1%. Najveći porast nezaposlenosti mladih zabilježen je na kraju 2009. godine, u odnosu na godinu ranije kada se broj u toj skupini nezaposlenih više nego udvostručio i porastao za 1.384 osobe ili za čak 117,9%. Na ovom pokazatelju može se zaključiti koliko se zapravo utjecaj pojave ekonomske krize 2008. godine negativno odrazio na porast nezaposlenosti u najmlađe populacije među nezaposlenim osobama u DNŽ-u. Nakon 2009. godine rast nezaposlenosti se odvijao kontinuirano, ali bio je obilježen značajno blažim rastom, sve do zaključno s 2013. godinom. Krajem 2014. godine zabilježen je pad nezaposlenosti mladih za 176 osoba ili 5,4% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Na koji način je nezaposlenost mladih bila teritorijalno raspodijeljena po gradovima i općinama u Dubrovačko-neretvanskoj županiji može se vidjeti u sljedećem tabličnom prikazu.

⁵ Organizacijski i funkcionalni ustroj Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područnog ureda Dubrovnik provodi se preko pet ispostava i to: Dubrovnik gdje se istovremeno nalazi i sjedište područnog ureda, Korčulu, Lastovo, Metković i Ploče. Na tom principu se formiraju, obrađuju, prate i prikazuju statistički podaci.

Tablica 3.

Kretanje nezaposlenosti mladih u DNŽ-u po gradovima i općinama, 2008.–2014.

Grad/općina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Blato	75	69	77	90	90	98	72
Dubrovnik	409	666	685	693	782	835	775
Konavle	145	200	183	199	226	233	206
Korčula	142	169	175	203	232	227	184
Kula Norinska	32	67	58	59	87	96	88
Lastovo	17	12	25	25	30	25	33
Metković	309	481	512	557	614	661	627
Mljet	15	15	12	14	23	21	22
Opuzen	48	76	69	71	80	85	94
Orebić	68	93	83	77	86	70	94
Ploče	189	248	257	293	316	330	326
Pojezerje	18	21	29	43	38	40	40
Slivno	29	41	46	56	52	70	73
Smokvica	16	14	17	20	31	35	27
Ston	46	57	53	54	51	62	41
Vela luka	55	82	93	100	104	103	91
Zažablje	12	25	28	31	28	34	33
Dubrovačko primorje	20	29	29	26	34	35	37
Janjina	5	3	1	4	4	5	4
Lumbarda	32	41	44	41	43	43	47
Trpanj	7	7	10	8	5	8	4
Župa dubrovačka	85	143	156	141	199	162	184
Ukupno DNŽ	1.774	2559	2642	2805	3155	3278	3102

Izvor: HZZ-PU Dubrovnik

Iz prethodne tablice proizlazi da je najveći dio, i to 1.728 ili 56,3% od ukupnog broja nezaposlene mlade populacije stacioniran u trima gradovima Županije: Dubrovniku, Metkoviću i Pločama. Grad Korčula s općinama Konavle i Župa dubrovačka s ukupno 574 nezaposlena mlada i udjelom od 18,5%, također značajno participira u županijskoj nezaposlenosti mladih, dok ostale općine kao posebne jedinice lokalne samouprave pojedinačno nemaju velikog udjela.

Obrazovnu strukturu nezaposlenih mladih na evidenciji Zavoda za zapošljavanje moguće je promatrati u sljedećem prikazu.

Tablica 4.

Obrazovna struktura nezaposlenih mladih u DNŽ-u na koncu godine

Obrazovni profil	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Bez škole	0	0	0	5	4	3	2
Nezavršena OŠ	4	2	3	1	1	1	2
Završena OŠ	177	289	254	269	228	259	278
Srednja škola do 3 godine i KV	742	1.079	1.087	1.110	1.248	1.279	1.121
Srednja škola od 4 godine i više	458	691	780	847	975	1.098	1.073
Gimnazija	79	103	88	97	96	98	100
Prvi stupanj fakulteta	126	134	111	95	84	39	32
Prediplomski sveučilišni studij	19	26	40	71	90	99	101
Stručni studij	9	21	33	49	98	85	92
Specijalistički diplomski stručni studij	0	1	2	7	22	16	24
Fakultet, akademija	145	194	200	153	138	97	42
Magisterij	14	8	7	7	10	1	3
Doktorat	0	0	0	0	0	0	0
Integrirani preddiplomski i diplomski studij	0	0	2	9	21	30	34
Diplomski sveučilišni studij	0	9	34	83	142	171	195
Poslijediplomski sveučilišni studij	0	0	1	2	2	2	3

Izvor: HZZ-PU Dubrovnik, istraživanje autora

Opće karakteristike obrazovne strukture nezaposlene mlade populacije prijavljene na Zavodu za zapošljavanje u promatranomu sedmogodišnjem razdoblju govore o tome da su dominantna dva obrazovna profila i to završena srednja škola do 3 godine i KV s oko 36% i završena srednja škola s 4 godine i više s 34% udjela, što znači da navedena dva profila participiraju s gotovo 70% udjela u ukupnoj nezaposlenosti mladih u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Od ostalih obrazovnih profila koji imaju nešto veći udio jesu mladi sa završenom osnovnom školom 8,9% te oni sa završenim preddiplomskim sveučilišnim studijem 3,3% i gimnazijom od 3,2% udjela, dok ostali obrazovni profili sudjeluju sa znatno manje udjela u ukupnoj županijskoj nezaposlenosti mladih. Nezaposleni mladi su najmanje zastupljeni u najnižim (bez škole i nezavršena osnovna škola) i u najvišim obrazovnim profilima (doktorat, magisterij i poslijediplomski sveučilišni studij).

Za analizu po dobnim skupinama nezaposlene mlade populacije u DNŽ-u od 15 do 29 godina starosti pomoći će sljedeći tablični prikaz.

Tablica 5.

Nezaposleni mladi po dobnim skupinama

DOBNE SKUPINE	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
od 15 do 19 godina	220	349	365	349	417	440	405
od 20 do 24 godina	695	1.008	1.062	1.143	1.296	1.370	1.298
od 25 do 29 godina	858	1.200	1.215	1.313	1.442	1.468	1.399

Izvor: HZZ-PU Dubrovnik

Iz prethodnih pokazatelja je vidljivo da je u promatranomu sedmogodišnjem razdoblju među nezaposlenim mladima najbrojnija dobna skupina između 25 i 29 godina, i to s prosječno 1.270 nezaposlenih ili 46,0% od ukupnog broja. Zatim slijedi ona između 20 i 24 godine s 1.125 ili 40,7%, i na koncu najmlađa dobna skupina kojoj pripadaju nezaposleni od 15 do 19 godina, a kojih je prosječno bilo 363 ili 13,2% među ukupno nezaposlenim mladima u Županiji.

Analizira li se kretanje nezaposlenosti po godinama, proizlazi da je nezaposlenost mladih rasla po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od 11,2%. Najbrži rast nezaposlenosti zabilježen je u prvoj dobnj skupini od 15 do 19 godina uz stopu rasta od 12,7%, zatim u drugoj dobnj skupini od 20 do 24 godine po stopi rasta od 11,9%, dok je u najstarijoj dobnj skupini mladih od 25 do 29 godina života nezaposlenost najsporije rasla, i to po prosječnoj godišnjoj stopi od 9,1%.

Također, vrlo je zanimljivo analizirati i pokazatelje koji govore o trajanju nezaposlenosti, odnosno čekanju na zaposlenje u mladima izraženo u mjesecima jer govore o tome koliki je zapravo vremenski razmak od njihova prelaska iz sustava formalnog obrazovanja u svijet rada.⁶

Tablica 6.

Trajanje nezaposlenosti u mladima u DNŽ-u

Trajanje nezaposlenosti	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
0 – 3 mjeseca	993	1.384	1.422	1.754	1.794	1.914	1.930
3 – 6 mjeseci	332	538	501	371	600	599	481
6 – 9 mjeseci	93	169	135	150	176	144	148
9 – 12 mjeseci	80	138	115	114	123	125	107
1 – 2 godine	131	204	332	267	308	311	243
2 – 3 godine	60	59	81	105	93	114	104
3 – 5 godina	53	41	33	30	56	66	72
5 – 8 godina	20	18	18	10	3	4	15
8 godina i više	11	6	5	4	2	1	2

Izvor: HZZ-PU Dubrovnik

⁶ Vrijeme završetka formalnog obrazovanja najčešće se podudara s vremenom prijave na evidenciju nezaposlenih u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje – Područnom uredu Dubrovnik.

Podaci iz prethodnog prikaza govore kako prosječno 57,7% ili natpolovična većina nezaposlenih mladih na svoje prvo zaposlenje čeka do tri mjeseca, a gotovo 75,6% njih u svijet rada uđe u razdoblju od šest mjeseci od prve prijave na Zavod za zapošljavanje.

Analizirali se potražnja za radnicima od strane poslodavaca, potrebno je istaknuti kako je vrlo teško utvrditi pokazatelje o dobnoj strukturi traženih radnika. Međutim, iskustva HZZ-a u radu s poslodavcima u Dubrovačko-neretvanskoj županiji govore o tome da poslodavci za vrijeme turističke sezone najvećim dijelom traže radnike u mlađim dobnim skupinama, i to pretežno ženskog spola, dok su prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje muškarci brojniji u ukupnoj zaposlenosti.

Temeljem navedenih pokazatelja nameće se zaključak da je, unatoč izraženoj gospodarskoj recesiji koja je u promatranome vremenskom razdoblju u Hrvatskoj i u svijetu bila vrlo izražena i rezultirala padom i stagnacijom gospodarskih aktivnosti te smanjenim mogućnostima pronalaska zaposlenja, gotovo tri četvrtine nezaposlenih mladih u dobi od 15 do 29 godina svoje je prvo zaposlenje ipak pronalazilo u prvih šest mjeseci po završetku obrazovanja.

Navedene činjenice idu u prilog i ocjeni koja govori o zadovoljavajućem stanju u Županiji, s obzirom na relativno kratko vrijeme čekanja na prvo zaposlenje u velike većine mladih po završetku redovitog obrazovanja.

4. METODOLOGIJA

Na temelju analizirane relevantne ekonomske literature te specifičnosti tržišta rada DNŽ-a, opisanih u poglavlju 2 i 3 formiraju se ove hipoteze:

1. Postoji veća vjerojatnost da posao nađu pojedinci koji imaju određeno radno iskustvo u odnosu na pojedince koji su tek izišli iz procesa obrazovanja.
2. Postoji veća vjerojatnost da visokoobrazovani prije nađu zaposlenje nego niže obrazovani, tj. ispituju se razlike u vjerojatnosti bržeg zapošljavanja različitih razina obrazovanja na tržištu rada DNŽ-a.
3. Postoji veća vjerojatnost bržeg zapošljavanja muškaraca, nego žena, tj. ispituje se postoje li razlike u vjerojatnosti bržeg zapošljavanja prema spolu na tržištu rada DNŽ-a.
4. Postoji veća vjerojatnost bržeg zapošljavanja na području grada Dubrovnika u odnosu na ostatak županije.

Za potvrđivanje navedenih hipoteza, u istraživanju prijelaza iz obrazovanja u svijet rada Dubrovačko-neretvanske županije koriste se podaci o nezaposlenima i zapošljavanju dobiveni od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) za razdoblje 2008. – 2014..Baza obuhvaća ukupno 29.872 opažanja za pojedince u dobi do 29 godina starosti. Tablica 7 prikazuje obilježja uzorka.

Tablica 7.

Obilježja uzorka

Spol	Muškarci	49,0%
	Žene	51,0%
Dob	15 – 19	15,3
	20 – 24	41,3
	25 – 29	43,4
Razina obrazovanja	Osnovna škola i niže	7,8
	Srednja škola za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	36,1
	Srednja škola za zanimanja u trajanju od 4 i više godina	31,1
	Gimnazija	3,0
	Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	9,7
	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	12,2
	Opći program	10,9
	Obrazovanje učitelja i obrazovne djelatnosti	2,4
Područje obrazovanja	Humanističke znanosti i umjetnost	2,6
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	28,5
	Prirodne znanosti	1,9
	Inženjerstvo, proizvodnja i građevinarstvo	17,7
	Poljoprivreda i veterinarske usluge	2,4
	Zdravstvo i socijalna skrb	3,4
	Usluge	30,0
Status prije ulaska u evidenciju HZZ-a	Radni odnos	68,4
	Druge poslovne aktivnosti	1,2
	Redovito školovanje	12,3
	Neaktivnost	18,1
Ispostava HZZ-a	Ispostava Dubrovnik	52,2
	Ostale ispostave Dubrovačko-neretvanske županije – Metković, Ploče, Korčula, Lastovo	47,8

Izvor: Izrada autora na temelju podataka HZZ-a

Iz prethodne je tablice razvidno kako su podjednako zastupljeni muškarci (49%) i žene (51%). Najveći je udio nezaposlenih sa završenom srednjom školom te ukupno čine 70% uzorka, od čega ih je najmanje sa završenom gimnazijom – što je za i očekivati, budući da gimnazijalci većinom nastavljaju svoje obrazovanje zbog manjka specifičnih vještina potrebnih na tržištu rada (Matković, 2008.). Najmanji dio uzorka čine pojedinci s osnovnom

školom ili niže (7,8%), dok nešto više od 20% uzorka čine nezaposleni sa završenom višom ili visokom školom. Kad se u obzir uzme status koji su nezaposleni imali prije prijave na evidenciju HZZ-a, iz redovitog školovanja njih je tek 12,3% dok se zbog prekida radnog odnosa ili druge poslovne aktivnosti na HZZ prijavilo oko 70% uzorka. Podaci ispostave Dubrovnik čine oko 52% uzorka, a ostale ispostave HZZ-a Dubrovačko-neretvanske županije 48%.

Tablica 8 prikazuje prosječne vrijednosti trajanja nezaposlenosti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Tablica 8.

Prosječne vrijednosti trajanja nezaposlenosti (u mjesecima)

	Medijan	Mean
Razina obrazovanja		
Osnovna škola i manje	11	25,988
SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	6	13,374
SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina	6	12,587
Gimnazija	7	11,765
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	5	7,912
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	4	6,658
Status prije ulaska u evidenciju HZZ-a		
Radni odnos	5	11,536
Redovno školovanje	5	9,580
Neaktivnost	8	16,807
Ispostava HZZ-a Dubrovačko-neretvanske županije		
Ispostava Dubrovnik	5	11,17
Ostale ispostave Dubrovačko-neretvanske županije	6	13,298
Spol		
Muškarci	8,000	12,301
Žene	5,000	8,319
Dob		
15 – 19	9,000	13,632
20 – 24	5,000	7,687
25 – 29	5,000	7,226
Područje obrazovanja		
Opći program	9,000	12,468
Obrazovanje učitelja i obrazovne djelatnosti	4,000	5,396
Humanističke znanosti i umjetnost	5,000	11,076
Društvene znanosti, poslovanje i pravo	5,000	8,925
Prirodne znanosti	6,000	6,927
Inženjerstvo, proizvodnja i građevinarstvo	7,000	13,035
Poljoprivreda i veterinarske usluge	8,000	11,568
Zdravstvo i socijalna skrb	4,000	7,423
Usluge	8,000	11,191

Izvor: Izrada autora na temelju podataka HZZ-a

Iz prethodne je tablice vidljivo kako, u prosjeku, najdulje na posao čekaju pojedinci s jako niskim razinama obrazovanja. Osim toga, u skupinu koja na posao čeka u prosjeku i više od godinu dana spadaju pojedinci u dobi od 15 do 19 godina, muškarci, pojedinci koji su na tržište rada ušli iz procesa obrazovanja te pojedinci s obrazovanjem na općem programu ili na području inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva.

U svrhu određivanja čimbenika koji imaju utjecaj na trajanje nezaposlenosti, tj. na vrijeme do pronalaska zaposlenja koristi se tzv. analiza preživljavanja (*survival analysis*). U društvenim znanostima analiza preživljavanja koristi se u određivanju vjerojatnosti da će trajanje određenog stanja do terminalnog događaja (T) biti duže od pretpostavljenog trajanja t. Općenito, funkcija preživljavanja glasi:

$$S(t) = \Pr(T > t)$$

U ovom radu se ispituju determinante trajanja nezaposlenosti do terminalnog događaja (zaposlenja). Za ispitivanje determinanti trajanja nezaposlenosti do pronalaska zaposlenja u radu koristi se cjelokupan uzorak mladih od 30 godina starosti. Nadalje, koristi se regresijska metoda Cox, u kojoj je zavisna varijabla trajanje nezaposlenosti do pronalaska zaposlenja, a prediktori su razina obrazovanja, status prije ulaska u evidenciju HZZ-a, Ispostava HZZ-a Dubrovačko-neretvanske županije. Time će se općenito utvrditi odrednice zapošljavanja mladih DNŽ-a. Ispitivana funkcija glasi:

Trajanje nezaposlenosti do pronalaska zaposlenja = f (razina obrazovanja, status prije ulaska u evidenciju HZZ-a, ispostava HZZ-a)

Središnja izlazna statistika je *hazard ratio* (Exp (B)) koji se interpretira kao predviđena promjena vjerojatnosti da će se nastupiti terminalni događaj (pojedinač će se zaposliti) u određenom vremenskom razdoblju, u odnosu na jediničnu promjenu prediktora.

Drugi korak u istraživanju jest analiza prijelaza iz obrazovanja na tržište rada DNŽ-a. Kako bi se ispitala vjerojatnost da će ispitanik, koji je na tržište rada ušao ravno iz školovanja, „preživjeti“ u početnom stanju nezaposlenosti dulje od npr. 2, 4 ili 12 mjeseci, a ovisno o spolu i razini obrazovanja, procjenjuje se funkcija preživljavanja Kaplan-Meierovom metodom. Iz ukupne baze mladih za ovu analizu izdvojeni su samo pojedinci koji su u evidenciju HZZ-a ušli iz procesa obrazovanja, što čini ukupno 3.670 opažanja. Time će se, pored općenitih odrednica zapošljavanja mladih, utvrditi odrednice zapošljavanja mladih koji su tek ušli na tržište rada.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Dijagnostika i rezultati Cox regresije primijenjene na cjelokupni uzorak nezaposlenih do 29 godina starosti prikazani su u Tablici 9.

Tablica 9.

Rezultati i dijagnostika Cox regresije

	B	SE	Wald	df	Sig.	Exp(B)			
Razina obrazovanja			454,601	5	,000				
SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	,502	,062	66,122	1	,000	1,652			
SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina	,534	,062	74,155	1	,000	1,706			
Gimnazija	,503	,098	26,337	1	,000	1,654			
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	,884	,069	163,515	1	,000	2,422			
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	1,120	,065	299,075	1	,000	3,065			
Status prije ulaska u evidenciju HZZ-a			56,571	3	,000				
Druge poslovne aktivnosti	-,031	,096	,101	1	,750	,970			
Redovno školovanje	-,114	,037	9,230	1	,002	,892			
Neaktivnost	-,277	,038	53,816	1	,000	,758			
Ispostava HZZ-a Dubrovnik, Dubrovačko-neretvanske županije	,491	,027	322,108	1	,000	1,634			
Omnibus Tests of Model Coefficients									
-2 Log Likelihood	Overall (score)			Change From Previous Step			Change From Previous Block		
	Chi-square	df	Sig.	Chi-square	df	Sig.	Chi-square	df	Sig.
97855,464									
96976,283	918,401	9	,000	879,182	9	,000	879,182	9	,000

Izvor: Rezultati istraživanja

Kao što je razvidno iz prethodne tablice, „hazard ratio“ pokazuje kako s višom razinom obrazovanja raste i vjerojatnost nastupanja terminalnog događaja (pronalaska posla), odnosno veća je vjerojatnost kraćeg razdoblja trajanja nezaposlenosti. Najmanja vjerojatnost nastupanja terminalnog događaja, tj. zapošljavanja je u pojedinaca s osnovnom školom ili manje te kod pojedinaca sa završenom trogodišnjom srednjom strukovnom školom i gimnazijom. Vjerojatnost zapošljavanja značajno raste kad je riječ o višemu i visokom obrazovanju.

Kad se u obzir uzme status prije ulaska u evidenciju HZZ-a, iz tablice je vidljivo kako je manja vjerojatnost pronalaska zaposlenja u pojedinaca koji su na evidenciju ušli iz školovanja, u odnosu na one koji su u evidenciju ušli iz radnog odnosa ili neke druge poslovne aktivnosti, što implicira kako je radnicima koji imaju iskustva lakše ponovno naći zaposlenje nego pojedincima koji posao prvi put traže.

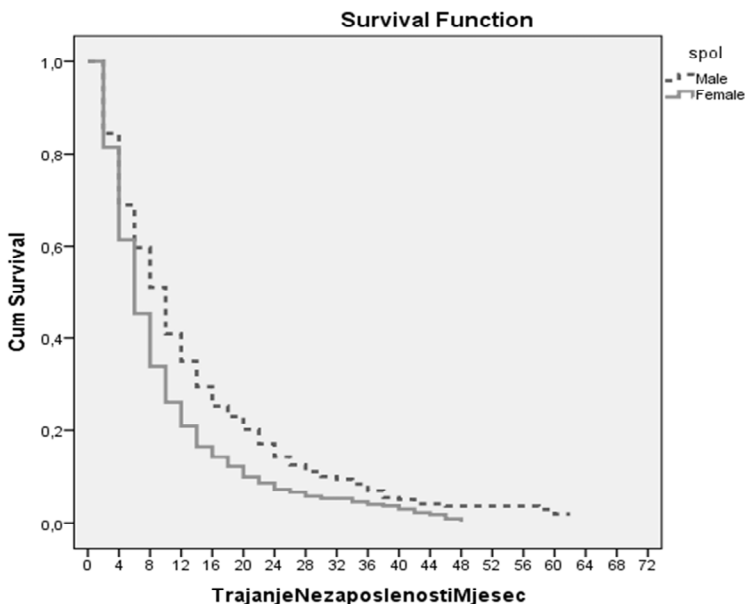
Na kraju, nešto je veća vjerojatnost bržeg pronalaska zaposlenja u Ispostavi Dubrovnik u odnosu na ostale ispostave HZZ-a u Županiji. Prethodne

rezultate potvrđuju i prosječne vrijednosti trajanja nezaposlenosti prikazane u Tablici 9.

Općenito, za mlade od trideset godina starosti, najkraće vrijeme do pronalaska zaposlenja je kod pojedinaca s visokim obrazovanjem koji u prosjeku posao nađu za nešto više od šest mjeseci, a polovica njih čak unutar četiri mjeseca traženja. Najviše na posao čekaju pojedinci sa završenom srednjom školom koji na posao, u prosjeku, čekaju i duže od godinu dana, iako polovica njih posao nađu i unutar šest mjeseci traženja. Polovica nezaposlenih koji su tek ušli na tržište rada iz obrazovanja posao nalaze u roku pet mjeseci, iako prosjek čekanja iznosi oko 10 mjeseci. Ovo je u skladu s hipotezom istraživanja te teorijom koja tvrdi da što dulje traje nezaposlenost, opada i produktivnost pojedinca— što rezultira samo još duljom nezaposlenošću. Situacija je nešto bolja u evidenciji Ispostave Dubrovnik, gdje se posao u prosjeku nalazi brže nego u ostatku Županije, što pak potvrđuje očekivano s obzirom na gospodarsku strukturu Županije.

Drugi korak istraživanja fokusira se samo na pojedince koji su tek ušli na tržište rada te se Kaplan-Meierovom metodom utvrđuje funkcija preživljavanja prema spolu, dobi i području obrazovanja kako bi se utvrdile specifične odrednice zapošljavanja. Slika 1 prikazuje vjerojatnost dugotrajne nezaposlenosti po spolu.

Slika 1. Funkcija preživljavanja prema spolu

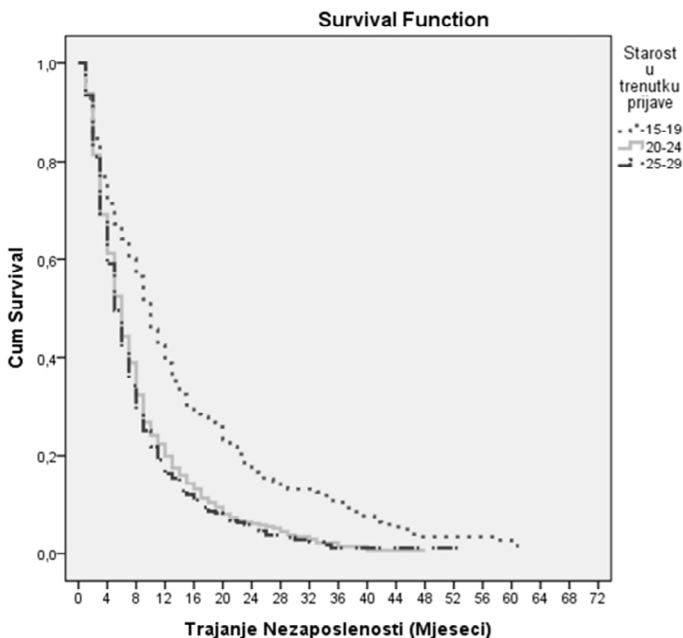

Izvor: Rezultati istraživanja

Funkcija preživljavanja (Slika 1) na apscisi prikazuje trajanje nezaposlenosti, a na ordinati odgovarajuće vjerojatnosti. Gornja linija na grafikonu pokazuje kretanje vjerojatnosti za muškarce, a donja linija kretanje vjerojatnosti za žene te je vidljivo kako je, u prosjeku, veća vjerojatnost da žene koje tek završe obrazovni proces brže nađu zaposlenje nego muškarci. Analiza pokazuje kako je 21% vjerojatnosti da žena prijeđe u dugotrajnu nezaposlenost, a čak 30% vjerojatnosti da muškarac prijeđe granicu od 12 mjeseci bez zaposlenja. Ovakav nalaz ne potvrđuje hipotezu istraživanja, ali potencijalno objašnjenje ovakve situacije je i u obrazovnoj strukturi nezaposlenih: čak 60% visokoobrazovanih su žene, a tek 40% muškarci. Osim toga, situacija se djelomično može objasniti i aktivnijim angažmanom nezaposlenih žena pri traženju zaposlenja. Primjerice, u Dubrovniku je osnovan Centar za i savjetovanje u karijeri⁷, a od njegova osnutka do trenutka pisanja ovog rada 55% korisnika njegovih usluga su žene.

Kad se u obzir uzme dob, postoje razlike pri pronalasku zaposlenja u trima dobnim kategorijama mlađih od trideset godina starosti, što je prikazano Slikom 2.

Slika 2. Funkcija preživljavanja prema dobnim kategorijama mlađih od 30 godina starosti

Izvor: Rezultati istraživanja

⁷ CISOK – Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri osnovan je u ukupno deset najvećih županijskih središta u Republici Hrvatskoj. U gradu Dubrovniku kao središtu Dubrovačko-neretvanske županije CISOK je započeo s radom 26. 9. 2014. godine.

Iz prethodne je slike vidljivo kako je situacija slična za dobne kategorije starijih od dvadeset godina, dok se od njih izdvajaju pojedinci u dobi od petnaest do devetnaest godina starosti za koje je vjerojatnost da budu nezaposleni dulje od 12 mjeseci oko 42%. Moguće objašnjenje jest to da mladi u ovoj dobi još uvijek ne mogu imati višu ili visoku razinu obrazovanja, nego najviše završenu srednju školu pa samim tim spadaju u rizičniju skupinu sa stanovišta nezaposlenosti.

Prijašnja istraživanja i prethodna analiza već su potvrdili kako razina obrazovanja ima važnu ulogu pri pronalaženju zaposlenja, odnosno da visokoobrazovani imaju veću vjerojatnost zapošljavanja, a sljedećom analizom utvrđen je i utjecaj područja obrazovanja. Tablica 10 prikazuje funkciju preživljavanja prema području obrazovanja.

Tablica 10.

Funkcija preživljavanja prema području obrazovanja („Life table“)

	Vjerojatnost „preživljavanja“	Std. Error
Opći program	47,1%	,06
Obrazovanje učitelja i obrazovne djelatnosti	12,7%	,03
Humanističke znanosti i umjetnost	25,1%	,03
Društvene znanosti, poslovanje i pravo	28,5%	,01
Prirodne znanosti	26,5%	,04
Inženjerstvo, proizvodnja i građevinarstvo	37,1%	,02
Poljoprivreda i veterinarske usluge	37,4%	,05
Zdravstvo i socijalna skrb	21,7%	,03
Usluge	38,1%	,02

Izvor: Rezultati istraživanja

Vjerojatnost „preživljavanja“ u stanju nezaposlenosti dulje od 12 mjeseci najmanja je u pojedinaca sa završenom školom na području obrazovanja učitelja i obrazovne djelatnosti (oko 13%), što se može objasniti i velikom potražnjom koja postoji za kadrovima ovakvog profila. Najveća vjerojatnost dugotrajne nezaposlenosti je kod pojedinaca sa završenim općim programom (47% vjerojatnosti da će prijeći u dugotrajnu nezaposlenost), što je i očekivan rezultat jer oni nemaju specifična znanja i vještine, a ni visoke razine obrazovanja.

6. AKTIVNOSTI KOJE MOGU PRIDONIJETI DODATNOM SKRAĆENJU VREMENA ČEKANJA NA ZAPOSLENJE I LAKŠEM ULASKU NA TRŽIŠTE RADA

Nezaposlenost, posebice dugotrajna, negativno utječe na mlade jer utječe i na njihovu produktivnost (samim time i na vjerojatnost pronalaska i zadržavanja zaposlenja), ali i na njihovu vjeru u vlastite sposobnosti (OECD, 2012.; Bejaković i Mrnjavac, 2015.). Europska Komisija (2013.) prepoznala je problem te se intenzivno naglašava kako države trebaju mladima osigurati uspješan prijelaz iz sustava obrazovanja u svijet rada. U tu je svrhu pripremljen novi pristup, Garancija za mlade, kojim se sve osobe mlade od 25 godina (u RH mlade od 30 godina!) nastoji što brže aktivirati na tržištu rada osiguravajući im zaposlenje, pripravništvo ili nastavak obrazovanja u roku od 4 mjeseca nakon završetka formalnog obrazovanja.

Metaistraživanje aktivnih mjera politika zapošljavanja (Card, Kluge i Weber, 2015.) pokazuje kako mjere imaju pozitivan učinak tek nakon 2 do 3 godine te da su uspješniji programi koji naglašavaju akumulaciju ljudskog kapitala. U tu svrhu u svojstvu javne ustanove Zavod za zapošljavanje nudi za ovu namjenu specijaliziranu stručnu uslugu u okviru posebne Službe za profesionalno usmjeravanje i obrazovanje, kako bi informativno i savjetodavno pomogao učeničkoj populaciji u donošenju što boljih odluka prilikom njihova odabira nastavka srednjoškolskoga i visokoškolskog obrazovanja, odnosno izbora budućeg zanimanja.⁸ Temeljni cilj koji se pritom želi postići odnosi se na potrebu što veće harmonizacije i usklađivanja učeničkih sposobnosti te potencijala sa izborom budućeg zanimanja na jednoj strani i istovremene potrebe da budući odabir korespondira što je moguće više s potrebama tržišta rada, na drugoj strani. U istom cilju Zavod također besplatno nudi slične usluge i kroz svoju posebnu i dislociranu novu organizacijsku jedinicu – Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri, CISOK. Omogućena je široka dostupnost stručnih informacija o cjeloživotnomu profesionalnom usmjeravanju i razvoju karijere, koje su u skladu sa suvremenim znanstvenim spoznajama, praksama i preporukama. Pružanjem besplatnih usluga krajnjim korisnicima te u suradnji sa svim nadležnim institucijama, ovom će se novom uslugom omogućiti razvoj interesa za cjeloživotno učenje i razvoj karijere u svim aspektima obrazovanja i podizanja stručnih znanja, vještina i ukupnih kompetencija. Vidljivi su učinci rada profesionalnog tima da se prvenstveno mladima, ali jednako tako i odraslim osobama, omogućući upravo ona razina potpore koja im je potrebna.

Istraživanja (Lamb i McKenzie, 2001.; OECD, 2002.) pokazuju kako je još jedan od problema pojedinaca koji tek izlaze iz procesa obrazovanja njihova

⁸U okviru područnog ureda Hrvatskog zavoda za zapošljavanje Odsjek za profesionalno usmjeravanje i obrazovanje djeluje kao samostalna služba/odsjek koji organizacijski pripada Odjelu za tržište rada.

nepripremljenost na tržište rada. Države su stoga sve više svjesne kako bi obrazovne institucije trebale imati veliku ulogu u pripremanju svojih kandidata pa se iz tog razloga i u RH principi informativnoga i stručnoga savjetodavnog rada realiziraju u suradnji s brojnim obrazovnim ustanovama i institucijama različitim aktivnostima, od individualnog rada do grupnih informiranja i savjetovanja te brojnih, sadržajno vrlo različitih edukacijskih radionica i treninga. Stručne usluge profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja studenata u svrhu njihove pravodobne pripreme za izazove na tržištu rada s kojima se susreću sa završetkom studija, sve više se organizirano nude u okviru samostalnih službi za profesionalno usmjeravanje i savjetovanje studenata, koje se organiziraju pri Sveučilištima u RH. Službe za profesionalno savjetovanje pružaju potporu studentima u trenutku njihova prelaska iz sustava visokog obrazovanja na tržište rada. Savjetnici zaposleni u službama studentima daju stručne savjete i organiziraju edukaciju kako bi im pomogli u donošenju odluka o njihovoj budućnosti.

Posebno važna uloga službi za profesionalno savjetovanje jest uspostavljanje kontakata s poslodavcima. Službe uspostavljaju spomenute kontakte kako bi prikupile ponude za zapošljavanje i informacije o zahtjevima poslodavaca na uvijek promjenjivom tržištu rada te kako bi istodobno promovirale sveučilište kao izvor visokokvalificirane radne snage, stvarajući tako veze između obrazovnoga i poslovnog svijeta.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Prijelaz iz obrazovanja u svijet rada može biti jedno od najturbulentnijih razdoblja u životu pojedinca zbog raznih pokušaja izgradnje određene pozicije na tržištu rada. Pojedinci koji tek ulaze na tržište rada rizična su skupina kad se analizira vjerojatnost ulaska u nezaposlenost, što se tekućom recesijom i potvrđuje.

Rezultati istraživanja, na temelju podataka dobivenih od HZZ-a i obrađenih analizom „preživljavanja“, potvrđuju većinu postavljenih hipoteza te sugeriraju kako vjerojatnost zapošljavanja mladih u dobi od 15 do 29 značajno raste s razinom obrazovanja pa pojedinci s visokim obrazovanjem u prosjeku posao nađu za nešto više od šest mjeseci, a polovica njih čak unutar četiri mjeseca traženja. Navedeni nalazi idu u prilog i ocjeni koja govori o zadovoljavajućem stanju u Županiji s obzirom na relativno kratko vrijeme čekanja na prvo zaposlenje mladih. Nadalje, veća je vjerojatnost da će mladi koji imaju iskustva brže naći zaposlenje, nego pojedinci koji su tek završili redovito obrazovanje i posao traže prvi put. U usporedbi s ostalim dijelovima Županije, manja je vjerojatnost dugotrajne nezaposlenosti mladih na području Ispostave Dubrovnik, nego u drugim ispostavama HZZ-a, što je i očekivano s obzirom na gospodarsku strukturu Županije. Kad se u obzir uzmu samo pojedinci koji su na evidenciju HZZ-a ušli iz redovitog školovanja, odnosno oni koji tek ulaze na tržište rada, manja je vjerojatnost dugotrajne nezaposlenosti za žene, nego za muškarce, što nije potvrdilo pretpostavljeno, ali dubljom je analizom utvrđeno kako su

nezaposlene žene obrazovanije te aktivnije na lokalnom tržištu rada. Također, pokazalo se kako je manja vjerojatnost dugotrajne nezaposlenosti za pojedince sa završenom školom na području obrazovanja učitelja i obrazovne djelatnosti.

S obzirom na sve veću i trajno rastuću konkurenciju na tržištu rada u svijetu, Europi, Hrvatskoj pa tako i Dubrovačko-neretvanskoj županiji, u mladim ljudima potrebno konstantno jačati svijest o potrebi stalnog učenja, stjecanja novih znanja i vještina te dizanja i širenja vlastitih kompetencija kako bi bili što konkurentniji i spremniji uključiti se u žestoku i veoma nemilosrdnu tržišnu utakmicu. To se može postići razvijanjem postojećih i stvaranjem novih usluga profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja studenata u svrhu njihove pravodobne pripreme za izazove na tržištu rada. Vrijeme čekanja i uspjeh pronalaska željenog zaposlenja ipak će na koncu ovisiti o stupnju angažiranja svake nezaposlene osobe ili studenta pojedinačno. Pritom će zasigurno osobna motivacija i angažiranost u traženju zaposlenjate kontinuiran rad na sebi s ciljem podizanja vlastitih postojećih kompetencija biti ključ uspjeha.

LITERATURA

Bassanini, A. i Duval, R. (2006), *Employment Patterns in OECD Countries: Reassessing the Role of Policies and Institutions*, DELSA Working Paper No. 35, OECD, Paris.

Becker, G.S. (1964), *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*, The University of Chicago Press, Chicago, US.

Bejaković, P. i Mrnjavac, Ž. (2015), Važnost garancije za mlade u ublažavanju nezaposlenosti u Hrvatskoj. *Radno pravo*. 15(4); 66–75.

Bell, D.N.F. i Blanchflower, D.G. (2011), *Youth Unemployment in Europe and the United States*, IZA Discussion Paper No. 5673.

Burgess, S., Propper, C., Rees, H. i Shearer, A. (2003), The class of 1981: the effects of early career unemployment on subsequent unemployment experiences, *Labour Economics*, 10(3), 291–309.

Bečić, M. (2014.), *Preobrazovanost na tržištu rada Republike Hrvatske, Privredna kretanja i ekonomska politika*, 23(1), 9 – 36.

Caliendo, M., Künn, S., i Schmidl, R. (2011), *Fighting youth unemployment: The effects of active labor market policies*, IZA DP No. 6222.

Card, D., Kluve, J. i Weber, A. (2015), *What Works? A Meta Analysis of Recent Active Labor Market Program Evaluations*, IZA Discussion Papers, No. 9236.

Caroleo, F.E. i Pastore, F. (2015.), *Overeducation: A Disease of the School-to-Work Transition System*, IZA DP 9049.

Coates, H. i Edwards, D. (2011). The graduate pathways survey: New insights on education and employment outcomes five years after bachelor degree completion. *Higher Education Quarterly* 65, no. 1: 74–93.

Finnie, R., (2004), The school-to-work transition of Canadian post-secondary graduates: a dynamic analysis, *Journal of Higher Education Policy and Management*, 26(1), 35–58.

Hrvatski zavod za zapošljavanje: Mjesečni statistički bilteni i Izvješća o stanju na tržištu rada Dubrovačko-neretvanske županije 2008.–2014..

Jousten, A., Lefèbvre, M., Perelman, S. i Pestieau, P. (2010), The Effects of Early Retirement on Youth Unemployment: The Case of Belgium in Gruber, J. and Wise, D.A. (editors): *Social Security Programs and Retirement around the World: The Relationship to Youth Employment*, NBER Books.

Kogan, I. i Schubert, F. (2003), Youth Transition from Education to Working Life in Europe: A General Overview in Kogan, I. and Muller, W. (Editors), *School-to-Work Transition in Europe: Analysis of the EU LFS 2000 Ad Hoc Module*, MZES, Mannheim, pp. 5–26.

Christos Koilias, Vassilis Kostoglou, Aristogiannis Garmpis i Beatrice van der Heijden (2011), The Incorporation of Graduates from Higher Technological Education into the Labor Market, *Journal of Service Science and Management*, 4, 86–96.

Kostoglou, V., Garmpis, A., Koilias, C. i Van der Heijden, B. (2011), Predictors of higher technological education graduates' labour market entrance success. *European Journal of Higher Education*, 1(2-3), 158–178.

Lamb, S. i McKenzie, P. (2001). *Patterns of success and failure in the transition from school to work in Australia*. Australian Council for Educational Research.

Matković T. (2008). *Politika zapošljavanja i nezaposlenost. Socijalna politika Hrvatske*, V. Puljiz (ur). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Matković, T. (2011), *Obrasci tranzicije iz obrazovnog sustava u svijet rada u Hrvatskoj*, doktorska disertacija, Zagreb: Pravni fakultet.

Mincer, A. (1974), *Schooling, experience and earnings*, NBER Press, New York

McGuinness, S. (2006), Overeducation in Labour Market. *Journal of Economic Surveys*, 20(3), 387–418.

Mrnjavac, Ž. i Bečić, M. (2014), Utjecaj socio-ekonomskih obilježja na vjerojatnost pojave preobrazovanosti u Republici Hrvatskoj, *Revija za socijalnu politiku*. 21(3); 309–325.

OECD (2002). *OECD review of career guidance policies – Australia country note*. <http://www.oecd.org/dataoecd/17/47/1948341.pdf>

OECD (2012), *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools*, OECD Publishing

Ryan, P. (2001), The school-to-work transition: a cross-national perspective. *Journal of economic literature*, 39(1), 34–92.

Schultz, T.W. (1961), Investment in human capital, *American Economic Review*, 51(1), 1–17.

Quintini, Glenda; Martin, John P. i Martin, Sébastien (2007), The changing nature of the school-to-work transition process in OECD countries, IZA Discussion Papers, No. 2582.

Quintini, G. i Manfredi, T. (2009), “Going Separate Ways? School-to-Work Transitions in the United States and Europe”, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 90, OECD Publishing.

Sattinger, M. (2012), *Assignment Models and Quantitative Mismatches*. London: Expert Workshop "Skill Mismatch and Firm Dynamics: Integrating Skills with the World of Work".

Van der Heijden, B. (2002). Prerequisites to guarantee life-long employability. *Personnel review*, 31(1), 44–61.

Verick, S. (2011), Who is Hit Hardest during a Financial Crisis? The Vulnerability of Young Men and Women to Unemployment in an Economic Downturn, IZA Discussion Paper No. 4359.

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (Narodne novine RH 153/13).

Marija Bečić, Ph. D.

Senior Assistant
University of Dubrovnik
Department of Economics and Business Economics
E-mail: marija.becic@unidu.hr

Dasen Jasprica, Ph. D.

Head of Office
Croatian Employment Service
Branch Office Dubrovnik
E-mail: dasen.jasprica@hzz.hr

TRANSITION FROM EDUCATION TO THE WORLD OF WORK IN DUBROVNIK-NERETVA COUNTY

Abstract

When analyzing the role of young people at the labour market it is crucial to understand the process of transition from school to labour which covers the period from the completion of formal education until employment. Previous studies have shown that young people are particularly affected by unemployment, especially in crises. The aim of the paper is to examine the specific features of the local labour market for the youth and analyze the transition from the world of education to the world of work in the Dubrovnik-Neretva County. Data on unemployed and employment ratio obtained from the Croatian Employment Service in the period from 2008 until 2014 were used, as well as statistical analysis of "survival" in order to examine the determinants of finding employment for young people in Dubrovnik-Neretva County. The research results support the previous research on the importance of the level of education when finding employment. Moreover, young people with work experience find employment faster than those who have just completed their education. In comparison with other parts of the County, there is less likelihood for long-term unemployment of young people within the branch office Dubrovnik area than in other parts of the County. Finally, the results have shown the greater likelihood of women finding employment slightly faster than men.

***Key words:* youth labour market, unemployment, employment, Dubrovnik-Neretva County, analysis of "survival"**

***JEL classification:* E24, J21, J64**